

Marcel Štefanič, jr.

KAJ NE VIDITE, DA GORIMO!

Eseji o neoliberalnem krematoriju

in smrti podnebja

Marcel Štefančič, jr.

KAJ NE VIDITE, DA GORIMO!

*Eseji o neoliberalnem krematoriju
in smrti podnebja*

Ljubljana 2022

The image features a background of a fire with bright, white, and yellow flames rising against a dark, smoky grey background. The flames are dynamic and appear to be moving upwards. Overlaid on this background is the text "Kaj ne vidite, da gorimo!" in a large, bold, white sans-serif font. The text is centered and occupies the middle portion of the image.

**Kaj ne
vidite,
da
gorimo!**

UVOD

*Strah pred alternativo,
strah pred skokom*

Ko na nogometni tekmi streljajo enajstmetrovko, je za vratarja statistično vzeto najbolje, da ostane pri miru, da se ne premakne, da torej ne stori ničesar. Tako so leta 2007 izračunali izraelski znanstveniki Michael Bar-Eli, Ofer H. Azar, Ilana Ritov, Yael Keidar-Levin in Galit Schein (*Journal of Economic Psychology*). Toda vratarji se med streljanjem enajstmetrovke skoraj vedno premaknejo – vržejo se bodisi na levo ali desno. Ne ostanejo pri miru, na sredini gola, pa četudi bi strel tako najverjetneje ubranili.

In zakaj ne ostanejo pri miru? Zakaj skočijo? Menda zato, so sklepali izraelski znanstveniki, ker hočejo nekaj narediti. Ker hočejo nekaj ukreniti. Ker hočejo poseči v dogajanje. Ker sredi krize – med streljanjem enajstmetrovke! med izvajanjem kazenskega strela! med eksekucijo! – nočejo stati križem rok. Odločijo se za skok. Odločijo se za akcijo. Zakaj? Iz preprostega razloga: če bi dobili gol, ko bi ostali pri miru, bi se počutili slabše, kot če bi ga dobili, ko bi skočili bodisi na levo ali desno. Če je že ravno velika verjetnost, da bodo dobili gol, lahko vsaj preprečijo, da se ob tem ne bodo slabo ali pa bedasto počutili. Kot pravi

Alex Berezow (American Council on Science and Health): ker se pred publiko – pred tisto na štadionu in ono pred televizijskimi ekrani – nočejo počutiti ne slabo ne bedasto, ne ostanejo pri miru, ampak skočijo.

Mi smo zdajle, med čedalje hujšo podnebno krizo, nogometni vratarji. V голу smo. Stati bi morali pri miru, a hočemo skočiti. Ja, sredi podnebne krize, ki ogroža preživetje planeta, nočemo stati pri miru. In ja, nočemo izgledati bedasto ali pa se počutiti bedasto, še manj slabo. Zdi se nam, da moramo nekaj ukreniti, pa nam pravijo: nikar! Če se boste premaknili, če boste skočili, če boste posegli v dogajanje, če boste ustavili kapitalizem, če se boste vmešali v delovanje trga, če boste omejili emisije toplogrednih plinov in če boste prepovedali fosilna goriva, boste vse pokvarili – ogrozili boste kapitalizem, gospodarsko rast, profite, delovna mesta, blaginjo, napredek. Svoje življenje. In življenje drugih. Svet se bo ustavil – in potonil. Zato se ne premikajte! Ne skačite! Ne posegajte v dogajanje! Najbolje za vse bo, da ne storite ničesar!

Tako zapovedujejo varuhi kapitalistične ureditve, ko nas tlačijo v vlogo idealnega, optimalnega nogometnega vratarja – v vlogo vratarja, ki razume, da je zanj statistično vzeto najbolje, če ostane pri miru.

Toda ta naša vloga nogometnega vratarja ni le žalostna slika depresivne puščave, v kateri smo nenadoma obtičali (kar je itak presenetilo le tiste, ki v 20. stoletju niso gledali filmov, v katerih se konec sveta vedno zgodi v 21. stoletju),

ampak tudi skoraj perfektna metafora neoliberalnega sveta, v katerem živimo in v katerem vlada »nevidna roka trga«, ki odloča, kdo bo zmagal in kdo izgubil, kdo bo obogatel in kdo obubožal, kdo bo uspel in kdo propadel. V dogajanje ne smemo posegati. Ničesar ne smemo storiti. Ostati moramo pri miru. Ničesar ne moremo spremeniti. Ta krasni novi neoliberalni svet je najboljši. Edini svet, ki deluje. »*There Is No Alternative.*« Alternative ni.

Okej, če ni alternative, pa pogledjmo to, kar je.

DOBRODOŠLI V LETU 2050

Kako je normalnost postala ground zero

Ze leta poslušamo hipotetične grozljivke o tem, kako bo izgledal svet leta 2050, če ne bomo radikalno zmanjšali emisij toplogrednih plinov. Tudi britanski meteorološki zavod je leta 2020 napovedal grozljiv scenarij: če ne bomo radikalno zmanjšali emisij toplogrednih plinov, bo sredi julija 2050 temperatura v Britaniji in Londonu poskočila na 40 stopinj Celzija.

Vsi so le vzdihnili. In zamahnili z roko. Nihče se ni kaj prida vznemirjal. V tej napovedi so videli le nekaj trivialnega – špekulacijo za kratek čas. Leto 2050 je bilo še daleč. Zmotili so se. V resnici je prišlo že čez dve leti – letos sredi julija so namreč temperature v Britaniji, z Londonom vred, poskočile na 40 stopinj. Odločno. Brez milosti. Brez olepšav.

Smo že tam – leta 2050. Napovedi, prerokbe, špekulacije in grozljivke so se izpolnile. Prihodnost je že tu. Na odprti sceni. Na prvem tiru.

Španski vlak je julija mirno, nežno drvel – od Madrida proti Ferrolu v Galiciji. Potniki so bili zatopljeni v svoje misli, opravila, telefone, laptope. Nekateri so dremali.

Drugi so si nataknili slušalke – in se odklopili. Prepustili so se vožnji. Bili so v kokonu – na varnem. Vlak se je ustavil – v Zamori. Nekateri potniki so se zdramili, rahlo pretegnili, zategnili vrat, se ozrli levo in desno, pogledali skozi okno in v grozi zagledali ogenj – okrog njih je vse gorelo. Občutek so imeli, da bo ogenj zgrabil tudi vlak. In njih. Kaj zdaj? *Momentos de pánico!*

Videli smo video. Postal je viralen. Logično: ta prizor pove vse. Po eni strani smo prišli do točke, ko se požari pojavljajo na nepričakovanih krajih, ko se torej kar nenadoma in nepričakovano najdemo sredi katastrofe – sredi srhljivega, ekstremnega, smrtno nevarnega prizora. Kot bi padli v kak apokaliptični spektakel. Recimo v 2012. Ali Dan po jutrišnjem. Ali Padec lune. In stavim, da so potniki tistega vlaka imeli natanko ta občutek – da gledajo film, da so v Imaxu. Še toliko bolj, ker prav okno vlaka že od nekdaj spominja na filmsko platno – pogled skozi okno vlaka deluje kot pogled na filmsko platno.

Zgodovina filma je itak zgodovina vlaka, zgodovina vlaka pa je zgodovina kapitalizma, ki zdaj gori. Z vlakom je prišel film. Pisatelj Maksim Gorki je leta 1896 – verjetno ob pogledu na ljudi, ki so se med gledanjem filma *Brzovlak* se pripelje na postajo panično skrivali pod mize in stole ali pa celo bežali iz dvoran – zapisal: »Na platnu se prikaže vlak. Švigne kakor strela naravnost proti vam – pazite! Zdi se, da bo zdaj zdaj zdrvel v temo, kjer sedite in vas zmlél v raztrgano vrečo kože, polno zmečkanega mesa in zdrobljenih

kosti, da bo razdejal, spremenil v trske in prah to dvorano in hišo, kjer je toliko vina, žena, glasbe in razvrata.« Vlak je raztrgal film. Z vlakom pa so ljudi vozili tudi v nacistična taborišča smrti – v krematorije holokavsta. Zdaj jih vozijo v srhljivi apokaliptični ogenj – v novodobne krematorije. Ki dajejo vtis pogleda na filmsko platno. Na ekran. Manjka le še pokovka. In kaj sladkega.

Po drugi strani pa je povsem jasno, da smo prišli do točke, ko se bo treba s katastrofami – z ognjem, poplavami ipd. – sprijazniti, ko jih bo treba sprejeti kot novo normalnost, brez panike in kričanja, saj bo panika vse le še poslabšala. Z njimi in med njimi bo treba živeti. Tako kot ljudje, ki v filmih *Možje v črnem* in *Day Shift* živijo med pošastmi – ne vedo, kateri ljudje so pošasti. A ko »normalni«, povsem mirni, vsakdanji ljudje nenadoma izbruhnijo in se prelevijo v pošasti (aliene, vampirje ipd.), postanejo dober film. Tako kot dober film postane spopad z njimi – nevtralizacije teh pošasti so zelo atraktivne, domiselne, kreativne, kinetične. Will Smith, Tommy Lee Jones in Jamie Foxx se jih znebijo stoično in rutinsko – brez panike. Brez nepotrebne kričanja. Tudi izbruh požara je dober film – gasilski spopad z njim še boljši. Gasilci se požarov znebijo na zelo atraktivne, domiselne, kreativne, kinetične načine. Preveč smo se navlekli na resničnostne šove, da bi vse to ignorirali. In da v tem peklu – na perverzen in morbiden način – ne bi uživali.

Ground zero zabave

Ko sem se na začetku novembra 2018 iz Los Angelesa – po avtocesti št. 134, ki v Van Nuysu, kjer je nekoč stala zadnja tovarna General Motorsa v Kaliforniji, preide v avtocesto št. 101 – zapeljal proti Thousand Oaksu, je kmalu zasmrdelo po dimu. V avto so se stegnili prašni delci, hribi, ki so se raztezali pred mano, so bili ožgani, povsod se je smodilo in kadilo, mimo – po desnem pasu – pa so vozili konvoji gasilskih avtomobilov. Nikoli še nisem videl toliko gasilskih avtomobilov. In toliko gasilcev. In toliko policijskih avtomobilov. In toliko policistov. In toliko helikopterjev. In toliko zračnih tankerjev. Številni izhodi z avtoceste so bili blokirani, iz kanjonov se je valil dim, ponekod so pod nebom nastale goste dimne gobe – kot po detonaciji atomske bombe.

Kalifornijo so pustošili srhljivi, apokaliptični požari. Toda življenje se ni ustavilo, ali bolje rečeno – kapitalizem se ni ustavil. Vse je potekalo naprej, kot da ni nič – po avtocesti so se valile kolone avtomobilov, ljudje so se premikali. Kot vsak dan. Nedaleč stran pa so gorele in izginjale hiše.

A vse je izgledalo povsem normalno. Nič novega: sama normalnost je že davno postala ground zero. Kalifornija se je naučila živeti s katastrofo – s silovitimi, morilskimi, apokaliptičnimi požari, pošastmi, ki jo udarijo vsako leto. Le da je bilo tokrat najhuje doslej. Destruktivnejšega in smrtonosnejšega požara v Kaliforniji še ni bilo. Gorelo je

zahodno od Los Angelesa – in gorelo je na severu, kjer je mestece Paradise zgorelo do tal. Ljudje so bežali, ogenj jim je cvrl gume, avtomobili so se spreminjali v krematorije, mrtvih in pogrešanih in evakuiranih in razseljenih je bilo iz ure v uro več. Še ko so leta 1851 zgorele tri četrtnine San Francisca, ni bilo toliko mrtvih. In nič ni kazalo, da bodo požari presahnili. Veter je tolkel, raznašal ogenj in z vrto-glavo naglico selil požare. Prižigal jih je kot piromanski showman – na odprti sceni. Dežja ni bilo že od maja. Vsaka iskra je bila potencialni požar.

Ko sem prišel v Thousand Oaks, so požare pogasili, a vse to je bilo le začasno, saj so se stalno prižigali novi in novi – pred mojimi očmi. Ljudje, ki so zadnje dneve na TV gledali, kako drugim gorijo hiše, so klicali policijo in gasilce, reševali pse in tesnobno, agonično pogledovali proti ognju, prepričani, da so zdaj na vrsto prišle njihove hiše. Slišati je bilo le: »Get the fuck outta here!« Divjina je preživela.

Katastrofe se bodo normalizirale. Nekatere bomo morda celo vzljubili – ker bodo naša življenje malce začinila. Ker bodo ubile dolgčas. Saj se dolgočasimo, ne? Nikoli še nismo potrebovali in pričakovali in terjali toliko zabave. Nikoli še nismo tako divje in tako histerično klikali kanalov in portalov in videov. Zabavajte nas! Hočemo se zabavati!

Tiste, ki so potovali iz Madrida v Ferrol, je ogenj zagotovo poživil. In adrenaliziral. Ubil jim je dolgčas. Toda ne, niso izstopili ali se razbežali: vlak je po nekaj minutah odpeljal naprej. Kot da ni to nič posebnega. Kot da ni nič

zgodilo. Kot da niso bili sredi Dogodka. Kot da je to nekaj povsem vsakdanjega, normalnega, celo samoumevnega. In logičnega.

In res je čisto logično, da se to zdi nekaj logičnega. Ekstremno vreme je posledica podnebnih sprememb, to vemo – neznosni vročinski vali (čedalje hujši, daljši in pogostejši), nagli, divji, histerični, nevarni, apokaliptični požari in suše in poplave so del teh velikih sprememb, te nove ekstremnosti, te nove normalnosti. V Španiji in na Portugalskem je zaradi poletne vročine umrlo 1.700 ljudi, je poročala Svetovna zdravstvena organizacija. Silovit požar, imenovan »pošast«, je opustošil jugozahodno Francijo. Suša je šokirala Italijo – in izsušila Gardsko jezero. Kentucky so šokirale zgodovinske poplave. Mnogo ljudi je umrlo. Utonilo. Kalifornijske sekvoje so skoraj zgorele – naslednjič morda bodo. Z Grizzly Giantom vred. Tudi Britanija je skoraj zgorela – ob M25, avtocesti, ki objema London, so divjali požari, letališke piste so se talile, železniški tiri so se zvižjali, številni leti in vlaki so bili odpovedani, v Londonu pa so zabeležili 40 stopinj. Bilo je tako, kot bi ti dom kdo teleportiral na Florido ali pa v Los Angeles, je zapisal Tom McTague (Atlantic). In v Britaniji klime niso ravno pogoste. Delujejo preveč tuje, preveč ameriško. Še dobro. Kot so izračunali, imajo klimatske naprave – požrešne potrošnice energije – velik ogljični odtis in velik vpliv na podnebje. Mednarodna agencija za energijo pravi, da jih je na svetu več kot pet milijard. Kakšna ironija.

A nesmiselno in neumno bi bilo jadikovati ob teh ekstremnostih katastrofah. Šokiranost, zgroženost, zaprepadenost in ogorčenost so nepotrebne – saj smo vsi dobro vedeli, kam to pelje. Kaj smo pa pričakovali? Kaj smo pa mislili, da se bo zgodilo? Da bo kar nenadoma prišlo do čudežnega in čarobnega preobrata? Da bo kar na lepem spet vse tako, kot je bilo nekoč? Da se bo podnebje vrnilo v svoje »izvorno« stanje? Da se bo samopopravilo in samoobnovilo? Saj veste, kot prosti trg, ki se – kot trdijo neoliberalci – samopopravlja in samoobnavlja. Magari s pomočjo »nevidne roke«. Ko je med pandemijskim izbruhom covid-19 svet obtičal, ko se je družba ustavila, ko so ljudje ostali doma, v karanteni in lockdownu, ko je kapitalizem – vsaj navidez – obmolknil, so se v mesta, na prazne ulice, priklatile divje živali: vidite, narava se sama zdravi! Samoobnavlja se – in samopopravlja. In kot je poročala okoljevarstvena organizacija Global Carbon Project: leta 2020 – v letu izbruha – so izpusti toplogrednih plinov v primerjavi z letom 2019 upadli za rekordnih sedem odstotkov. Narava se samoozdravlja! Še dve, tri pandemije, pa bo podnebje spet čisto – takšno, kot je bilo v zlatih časih, ko je bilo neznosno vroče le v »eksotičnih« britanskih kolonijah, ne pa tudi v sami Britaniji. A to so bili sklepi brez krčmarja. Neoliberalne iluzije. Kompulzivne racionalizacije. Ni kapitalizem kriv!

Je pa res, da smo videli, da lahko svet – in kapitalizem – ustavi nekaj čisto majhnega, neznatnega: virus.

Koronavirus. Dodatna ironija je v tem, da nas tudi od podnebne apokalipse loči le nekaj čisto malega, neznatnega: zmanjšanje emisij toplogrednih plinov. Kar pa je nemogoče. Družba je namreč na milijone načinov prežeta z emisijami toplogrednih plinov. Sistem, v katerem živimo, poganjajo prav emisije toplogrednih plinov. Te so njegovo ožilje. Zato jih je nemogoče ustaviti. Tako kot je v Eastwoodovih Zastavah naših očetov nemogoče, da bi se vojaška ladja, ki pluje v konvoju, ustavila, da bi pobrala vojaka, ki je padel v morje. Ne more. Zaradi enega vojaka? Nehajte. Tudi emisije toplogrednih plinov se ne ustavijo. Zakaj bi se? Zato ker gorimo? Ker se utapljam? Ker se sušimo? Nehajte.

Zakaj bi torej zdaj stokali, jokali, tarnali? Prekleta dobro smo vedeli, kaj se dogaja. In vedeli smo, kaj to pomeni. Uživali smo v kapitalizmu, neoliberalno dereguliranem še posebej – in v koncu zgodovine. V svobodi, koncu diktatur, prisil, represij. Zdaj lahko trošimo! Čas je, da nadoknadimo za nazaj! Čas je, da se izzivimo!

In lepo prosim: zakaj nas zdaj straši in plaši občutek, da se bliža konec sveta (najmanj konec sveta, kot smo ga poznali), če pa smo itak živeli tako, kot da bo jutri konec sveta?

Hedonistično smo trošili, se za vse manjše denarje vozili z avtomobili in letali, se utapljali v dekadenci nizkih cen in ustvarjali masivni ogljični odtis. Nič ni bilo nikoli dovolj poceni. Turistična potovanja so bila cenejša od

življenja doma. Bili smo aktivni, celo hiperaktivni – a na inerten način. Tako kot institucije. Kaj smo pa mislili? Da moramo vse skupaj le prespati? Le najlunatičnejšim konspirologom, zanikovalcem podnebnih sprememb, se zdi, da človek nima prav nobenega vpliva na naravo in da na podnebnih spremembah ni naših prstnih odtisov.

Zdaj, po vsem tem, bi lahko pokazali vsaj toliko kolektivnega dostojanstva in imaginacije, da ne bi kričali. Da ne bi zganjali panike. In cirkusa. In ja – da se ne bi pritoževali. Kričanje te lahko le kompromitira. Kot med strmoglavljanjem potniškega letala – ja, lahko začneš v smrtni agoniji kričati, lahko začne klicati na pomoč, lahko začneš histerično jokati. Toda: kaj če je šlo le za turbulenco? In se bo letalo ponovno zravnilo? In ostali potniki te bodo s pogledom spraševali: kaj je bilo pa to? Zoprno.

Čaka nas nekaj drugega.

Ste videli, kako je gorel Kras? Zdaj izgleda kot ground zero. Kot da ga je udarila in opustošila apokaliptična katastrofa. Ni kaj, Kras je doživel svojo II. svetovno vojno. Po II. svetovni vojni je bila potrebna ponovna izgradnja. Tudi Kras potrebuje ponovno izgradnjo. A Kras je odlična metafora sodobnega sveta, našega planeta, ki potrebuje ponovno izgradnjo – apokaliptična katastrofa se je že zgodila. Prav res, svet izgleda natanko tako, kot da je ravnokar preživel II. svetovno vojno. Nekaj ekstremnega. Popolni vihar ekstremnosti. Ali kot pravijo: najhujše se je že zgodilo. Strašne posledice podnebnih sprememb so tu.

Naša naloga torej ni, da panično kričimo in kličemo na pomoč, ampak da vso infrastrukturo, ki je bila ustvarjena za prejšnje podnebje, ponovno izgradimo in prilagodimo novemu, ekstremnejšemu podnebnju. Potrebujemo tire, ki se ne zvijajo, asfalt, ki se ne tali, strehe, ki ne gorijo, transport, ki bo prenesel nagle množične evakuacije, ceste, ki bodo dovolj široke in odprte, in učinkovito evakuacijsko logistiko – množice bo treba evakuirati pred nenadnimi, zelo divjimi in povsem nepredvidljivimi požari, ki švigajo in grizejo v vse smeri. Pomeni: naša naloga je, da si zagotovimo tako dober infrastrukturni teater, da bomo lahko vse te katastrofe, s katerimi bomo živeli, mirno in varno gledali. Ja, zagotoviti si moramo state-of-the-art kino. Da bomo lahko ta metamegafilm, ki smo ga ustvarili (»posneli«, če hočete, ja, sproducirali), varno gledali. Da bomo lahko v njem uživali. Da bomo lahko uživali v gledanju konca sveta – podnebja, ki gre po poti rimskega cesarstva, končne rešitve podnebnega vprašanja. Kajti v tem znamo res uživati. Tega ne moremo tajiti. In tega nam ne more nihče vzeti. Užitek v gledanju lastnega uničenja je naš forte. Še toliko bolj estetizacija uničenja, tragedij, katastrof in apokalips. Ne preseneča, da je bil Cameronov Titanik takšen megahit. Vedeli smo, da na koncu vsi umrejo, a smo hoteli to še enkrat videti. In še enkrat. In spet. In znova. Vsako tragedijo takoj udomačimo in zvedemo na žanr.

Potrebujemo manj kapitalizma

V ruskem filmu *Tovarna*, ki ga je leta 2018 posnel Jurij Bikov, lastnik neke brutalno sprivatizirane, izčrpane in scu-zane tovarne oznani, da jo bo poslal v stečaj. Ne izplača se mu več. In tudi delavci se mu ne izplačajo več, zato jim plač, ki so jih zaslužili, ne namerava izplačati. Toda delavci – na čelu z vojnim veteranom – sklenejo, da bodo ugrabili direktorja in zahtevali odkupnino. To je edina »odpravni-na«, ki jo lahko dobijo. To je edini način, da pridejo do plač.

Tu imate torej tajkuna, ki ne ve več, kaj bi počel s tovarno, pa jo pošlje v stečaj. Ja, vrže jo stran. V smeti. Kapitalizem se mu očitno ne izplača več. Zakaj, vraga, mu potem mi še vedno odpuščamo? Zakaj, hudiča, ga skušamo še vedno na vsak način akomodirati?

In če lahko delavci do svojih plač pridejo le še z ugrabit-vijo lastnika, če lahko do svojega denarja – do sredstev za preživetje – pridejo le še na silo, če se morajo pri tem spopadati z varnostniki in specialci in če štrajk sploh ni več niti opcija, potem se jim kapitalizem res ne izplača več. Zakaj mu potem mi še vedno odpuščamo?

Posledice podnebnih sprememb so vse hujše in pogubnejše, toda svet zadnja leta obsedajo številne hude krize, ki podnebne spremembe vedno znova zasenčijo in relativizirajo – pomaknejo jih v ozadje. Kapitalizma ne smemo majati ali luščiti – potrebujemo ga, da nam bo pomagal rešiti vse te krize! Ironija je v tem, da so vse te krize, s

podnebnimi spremembami vred, produkt pretiranosti in divjanja kapitalizma. Kapitalizmu bi lahko nehali odpustiti. Saj vemo, kako deluje.

Načelo trajnosti in vzdržnosti ga ne zanima. Zato se imunski sistem ne izplača. Na kratek rok ni profitabilen. Najbolj se izplača sebičnost, učijo neoliberalci. Bodite sebični! To je vodilo št. 1. Če boste sebični, boste učinkoviti. Če boste učinkoviti, boste konkurenčni. Če boste konkurenčni, boste zagotovili kratkoročne dobičke. Investitorji, delničarji in špekulanti pa se dobro in varno počutijo le, če jim investicija jamči kratkoročne dobičke. Vse ostalo je irelevantno. Učinkovitost, sebičnost in kratkoročni dobički imajo prednost pred našim imunskim sistemom. Pred varnostjo. Pred življenjem. Pred preživetjem. In bolj ko vlade forsirajo učinkovitost, bolj zanemarjajo naš imunski sistem. Bolj ko smo učinkoviti, manj smo odporni. Podnebje nas bo scvrlo. Utopilo. Odplavilo. Požrlo. Odpihnilo.

V romanu *American War*, ki ga je leta 2017 objavil egiptovsko-kanadski pisatelj Omar El Akkad in ki se dogaja ob koncu 20. stoletja, je treba trajnostne politike uvajati na silo, pa četudi se Amerika že utaplja v distopičnem kaosu posledic podnebnih sprememb. Florida je pod vodo. Louisiana tudi. Vzhodna obala prav tako. Glavno mesto iz Washingtona preselijo v Columbus (Ohio). Ne, trajnostne politike niso nič samoumevnega ali logičnega. Au contraire: zaradi trajnostnih reform, ki bi rešile Ameriko (in svet), izbruhne celo državljanska vojna. Druga ameriška državljanska

vojna. In Amerika razpade. Južne zvezne države (Misisipi, Alabama, Georgia, Južna Karolina in Teksas), ki se ne strinjajo z razogljčenjem, se odcepijo. Tako kot se dobrih 200 let prej niso strinjale z odpravo sužnjelastništva. Raje vojna kot konec sužnjelastništva! Raje propad kot razogljčenje! Prav res – biološko orožje, ki ga sprožijo, ubije 110 milijonov ljudi.

A sami se obnašamo ravno tako distopično. Ko je Putinova Rusija napadla Ukrajino, je Evropa vzkliknila: zdaj se bomo lahko znebili odvisnosti od ruske nafte in ruskega plina! A glede na zgroženost nad Putinovo vojno bi pričakovali, da bo Evropa vzkliknila: zdaj se bomo lahko znebili odvisnosti od nafte in plina! Od katerekoli nafte in kateregakoli plina! Ja, glede na šokantnost tega Dogodka, ki ga opisujejo kot »nepredstavljivega« (kot je bila »nepredstavljiva« klavnica I. svetovne vojne? kot je bil »nepredstavljiv« holokavst II. svetovne vojne? kot so vedno »nepredstavljive« posledice imperialnega kapitalizma?), bi pričakovali, da bo tisti »nikoli več« spremljalo kaj res tektonskega, recimo razogljčenje Evrope. Totalno in absolutno razogljčenje! Pričakovali bi, da bomo do božiča brez plina in nafte! Da bomo do božiča že na soncu in vetru! Da bo konec ogljčenja! In da bo konec podnebnih sprememb, navsezadnje, Medvladni odbor za podnebne spremembe je prav sredi vojne izdal poročilo, ki svari, da je res skrajni čas za opustitev fosilnih goriv in prehod na obnovljive vire energije. To je bilo doslej najalarmantnejše

svarilo Medvladnega odbora za podnebne spremembe. Ga je sploh kdo opazil?

Putin je Evropo tako šokiral, da bi res pričakovali koper-nikanski obrat – nekaj radikalnega, revolucijo, reformo kapitalizma. Pričakovali bi, da bodo rekli: ta kruta, podla, umazana vojna je kronski dokaz, da potrebujemo manj kapitalizma! In da bodo rekli: ta podnebni pekel je ultimativni dokaz, da potrebujemo manj kapitalizma!

Če se premaknejo, jih pobijte!

Toda varuhi neoliberalnega reda delajo vse, da bi ljudje tudi na daljši rok – tudi po koncu vseh teh nakopičenih kriz – ostali na mestu, da se ne bi premaknili, da bi ostali v socialni in politični »samoizolaciji«, da ne bi podlegali skušnjavam množičnih zbiranj, protestov in revolucij, da bi opustili misel na alternative, da torej v politično, socialno in ekonomsko dogajanje – v kapitalizem in delovanje prostega trga – ne bi posegali. Neoliberalni red je treba zaščititi, pa naj stane, kar hoče. In manj ko je demokracije, manjše so možnosti, da pride do kakega socialnega ali političnega izbruha. Ljudje naj ostanejo nogometni vratarji – čim manj naj se premikajo. Upoštevajo naj varnostno razdaljo.

Friedrich von Hayek, duhovni oče sodobnega neoliberalizma, njegov svečenik in mučenik, ni mogel prehvaliti generala Augusta Pinocheta, čilskega fašističnega diktatorja.

Rezultate neoliberalnih politik v Čilu je razglasil za »absolutno fantastične«. Še huje: poudaril je, da »imaš lahko ekonomsko svobodo brez politične svobode«. Še huje: obsojal je tuje medije, ki so Pinocheta in njegove pokole prikazovali »na škandalozen način«. Še huje: od tistih, ki so Pinochetovo diktaturo primerjali s poljsko diktaturo generala Wojciecha Jaruzelskega, je celo terjal, da se Pinochetu opravičijo! In končno: oznanil je, da »utegne biti diktatura začasno nujen sistem«, ker da je za državo »včasih vsaj začasno nujno, da ima takšno ali drugačno obliko diktatorske oblasti«. Ha.

Kot bi rekel poet Dylan Thomas: »Do not go gentle into that good night.« Podnebne spremembe niso dobra noč, v katero lahko gremo nežno.

NEKATERI SO ZA VROČE

Kako je Gardsko jezero dobilo puščavo

Tisti avgustovski petek sva s fotografom Borutom Krajncem, »odeta v cape svojega poklica,« kot bi rekel William Faulkner, navsezgodaj sedla v avto in zdrvela v noč, ki se je čedalje bolj redčila. Ko sva peljala mimo Postojne, je gozdove pod Ravbarkomando oblivala samozavestna filmska svetloba. Če tu umreš, se ti nič ne zgodi, sem si mislil. Kje so slovenski filmarji, ko svetloba – faulknerjevska »svetloba v avgustu« – kliče film? Zakaj tega nikoli ne vidimo v slovenskih filmih? Toda višje, pred nama, v daljavi, so se kopičili oblaki, ki so izgledali kot risbe, kot slikarska platna. Slikarska svetloba, je dahnil Borut. Prav res, pod »pomorsko« kalvarijo, ki sva jo videla (tam nad nama), bi se lahko povsem mirno podpisal britanski ekscentrični romantik J. M. W. Turner. Le še neurje bi naju moralo zgrabiti. In premetavati. Kot barko. A upanje je obstajalo. Vsake toliko časa je začelo liti. Na polno. In čez čas je ponehalo. Pa spet začelo. In spet nehalo.

Saj na Gardskem jezeru ne bo deževalo, ne? »Morda bo.« Saj že mesece ni. A nimajo najhujše suše v zadnjih 500 letih? »Vremensko napoved sem gledal, pa kaže, da

bo padalo. Malo.« Morda. »Tako so napovedali.« Ni nujno. »Kaj veš.« Včasih udarijo mimo. »Bova videla.« Gardsko jezero ima svojo mikroklimo. »Upajva, da bo vzdržala.« Pa ja ne bo ravno danes deževalo. »Že mesece ni deževalo.« Že mesece! »Naj pada jutri. Samo danes ne!«

Na Gardsko jezero sva šla namreč gledat strašne posledice suše – strašljive posledice podnebnih sprememb. Videla sva tiste osupljive posnetke – del Gardskega jezera, posebej okrog polotoka Sirmione, se je tako izsušil, da je izgledal kot Luna. Le kdo jih ni videl? Postali so viralni. Dež bo to gardsko Luno slej ko prej ponovno zalil, a bilo bi več kot ironično, če bi se to zgodilo ravno danes, ko jo hočeva ujeti v vsem njenem srhljivem sijaju, v vsej njeni distopični predrznosti.

Mudilo se nama je. In ko sva drvela čez Italijo, mimo Benetk, Vicenze in Verone, se je dež poigraval z najimi živci, saj se je nenehno prižigal in ugašal (kot da bi hotel citirati Trumanov šov ali pa vsaj Glavnega junaka), toda zgoraj desno se je vendarle svetlikala modrina. Rekel sem ti, Gardsko jezero ima svojo mikroklimo!

Morda res, vse druge dni – toda tisti dan je ni imelo. Ko sva pripeljala do Gardskega jezera, čigar gladina se je poleti vsak dan znižala za dva centimetra (temperatura 26 °C pa ga je prelevila v Karibe!), je namreč kapljalo in curljalo. Odločno in nezadržno. In sarkastično. Veter, ki je tolkel, in črni oblaki, ki so pritiskali, so ustvarjali atmosfero, v kateri sva komaj čakala, da vidiva to Luno – novo gardsko puščavo.